

Онофрійчук О. П., викладач, Пилипака С. А., ст. магістратури
(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗАСАД ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

При дослідженні економічних проблем довгий час вченими ставилося завдання виявлення ядра загальної системи економічної і національної безпеки, а також рушійної сили і мотиву економічних перетворень. Стало очевидно, що без вирішення цього завдання, розгляд проблем переходу від планової економіки до ринкового господарства, міжнародної інтеграції та економічної глобалізації, нових мікро- і макроекономічних моделей, що забезпечують високий рівень конкурентоспроможності та інших факторів може перетворюватися на самоціль. Всі зусилля з розробки та реалізації економічної політики держави марні без урахування найважливішого - людського фактору.

Отже, забезпечення безпеки особистості розглядається як головна мета всіх напрямів державної політики. Одночасно, всі інвестиції в безпеку і розвиток людського капіталу служать запорукою успіху для економічного, соціального, культурного та політичного прогресу. У сучасних умовах особливо гостро стоїть питання забезпечення безпеки особистості. Прагнення до збільшення матеріального багатства повинно служити інтересам людини, економічні реформи повинні бути націлені на підвищення добробуту людей. Інакше, розрив між людським і фінансовим капіталом призводить не тільки до фінансових і економічних потрясінь, а й до глибокою системною, політичним та ідеологічним кризам.

Яскравим підтвердженням сказаного – світова фінансова криза, яка почалася в 2008 році. Вона довела неспроможність односторонньої ліберальної орієнтації національних господарств і світової економіки без врахування людського, соціального фактору. В результаті, криза змусила уряди тих же розвинених країн з ринковою економікою вдаватися до класичних методів регулювання соціалістичної економіки і до безцеремонного державного втручання економічні процеси національної економіки – купуючи не тільки банки для забезпечення нормального функціонування економіки, а й приватні компанії. Наявність сучасної форми державної власності, особливо в постіндустріальних країнах, свідчить про глибоку кризу класичної ліберальної ідеології та необхідності перегляду всієї економічної політики з метою встановлення нового світового економічного порядку [1].

Найбільш прийнятним виходом з глухого кута може бути формування національної моделі соціальної ринкової економіки з урахуванням особливостей внутрішнього ринку.

На практиці економічна безпека країни означає і ритмічне функціонування всіх сфер суспільного життя і національного господарства (промисловість, енергетика, фінанси, освіта, охорона здоров'я та ін.), і забезпечення внутрішньої і зовнішньоекономічної захищеності від можливих загроз. Поряд з чисто економічними чинниками, розглядаються також роль права у створенні системи економічної безпеки, що, по суті справи, зводиться до забезпечення ефективного функціонування чинного законодавства, максимальному використанню його потенціалу та зміцненню існуючого міжнародного та національного правопорядку, а також виробленню правових форм і їх відповідності міжнародним стандартам [2].

Всю систему джерел положень і норм забезпечення національної безпеки складають міжнародно-правові акти та законодавчі акти країни.

Заслуговує на увагу розгляд процесу реформ, для формування ефективної структури національного господарства та його розвитку в тісному зв'язку зі безліччю факторів, що загрожують економічній безпеці країни.

Безпосередню небезпеку економічним інтересам створюють економічні загрози, що порушують нормальний хід суспільного відтворення. У самому загальному вигляді вони можуть бути класифіковані за такими умовним групами, як внутрішні і зовнішні загрози. Особливо важливо розгляд зазначених факторів для тих, хто безпосередньо використовує державні важелі економічної політики в пошуку вибору ефективних методів впливу на розвиток регіональної і глобальної економічної безпеки.

Забезпечення економічної безпеки входить до складу найважливіших функцій держави. Проблема економічної безпеки ніколи не існувала сама по собі і не є надуманим поняттям. Вона є похідною від завдань економічного зростання на кожному ступені розвитку суспільства. Конкретне зміст цієї проблеми змінюється під впливом склалася в даний період внутрішніх і зовнішніх умов.

Аналіз проблем економічної, у тому числі зовнішньоекономічної безпеки, у всьому світі активно ведеться в останній чверті двадцятого століття, хоча самі заходи щодо забезпечення безпеки особи та економіки робилися з незапам'ятних часів. У письмовому вигляді термін «безпека» почав використовуватися з 1190 р., і відповідно до словника Робера означав спокійний стан духу людини, який вважав себе захищеним від будь-якої небезпеки [3].

В багатьох країнах проблеми національної економічної безпеки набувають особливої актуальності у зв'язку з процесами в соціальній та економічній сферах, відбуваються в останні десятиліття. Це особливо

помітно після руйнування економічної структури (економічної системи) СРСР, коли труднощі становлення економіки ринкового типу повергнули пострадянські країни в глибоку системну кризу. У свою чергу, ці тенденції визначили необхідність робіт з розробці концепції національної економічної безпеки в кожній з зазначених країн. У цьому відношенні економіка України також не є винятком. В даний час вона переживає перехідний період становлення економічних відносин ринкового типу.

Перехід до ринкових форм господарювання передбачає серйозні перетворення структури управління економікою та зміна принципів керівництва, а також створення нових економічних, політичних та інших механізмів організації економічної діяльності. У перші роки незалежності відбувся істотний спад виробництва і посилення залежності від іноземних держав, обумовлені зниженням конкурентоспроможності та некерованістю місцевого ринку. В теж час різко знизився рівень життя більшої частини населення. У цих умовах особливої актуальності набувають питання зовнішньоекономічної безпеки, механізми її забезпечення на внутрішньому і зовнішньому рівні, фактори, визначають її стан зовнішньоекономічної безпеки [3].

На сьогодні вченими поставлено завдання визначити концептуальні засади економічної та зовнішньоекономічної безпеки. Розкрити сутність поняття економічних загроз, розглядається соціально-економічні аспекти безпеки, виділяються їх компоненти, основні елементи, показники і їх порогові значення.

Дослідити основні компоненти економічної безпеки починаючи з безпеки особистості та соціальна безпеки. У числі інших складових: безробіття, продовольча безпека, промислова безпека та захист підприємництва, енергетична безпека, фінансова безпека, інвестиційна безпека, демографічна безпека, інтелектуальна безпека, інновації, інформаційна безпека, культура, екологічна безпека, тіньова економіка, економічний злочин і корупція. Нарешті, третя глава присвячена зовнішньоекономічної безпеки, включаючи такі погрози, як зовнішній борг, вивіз капіталу, валютні ризики, міграція та ін.

Одночасно, разом з сучасними тенденціями світової економіки і глобальними проблемами, розглядаються можливі моделі і сценарії розвитку людства та шляхи забезпечення зовнішньоекономічної безпеки в період становлення нового міжнародного економічного порядку.

1. Бесчастний А. В. Економічна безпека України у контексті світової економічної кризи / А. В. Бесчастний // Економіка і держава. – 2009. – № 15. – С. 67–69.
2. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев та ін. – К. : УЕП «Крок», 2008. – 401 с.
3. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория: монография. – Донецк : УкрИТЭК, 2008. – 330 с.